

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten XXI: IMIGRACIJA I SLOBODA IZRAŽAVANJA

migracioni zakoni se ponekad koriste da onemoguće kontroverznim osobama ulazak u zemlju jer njihov boravak može da predstavlja rizik za javni red i mir, ili zato što su nepoželjne iz drugih razloga. Jedan broj slučajeva koji su se ticali ovog pitanja je stigao i do Evropskog suda za ljudska prava. Opšte pravilo koje Sud primjenjuje je da, iako države imaju diskreciono pravo da odluče da strancima zabrane ulaz, to ovlašćenje moraju da vrše tako da ne ugrožavaju njihova ljudska prava. Osim toga, Sud je jasno istakao da kada se osobi zabrani ulaz u zemlju zbog navodne zabrinutosti za državnu bezbjednost ili javni red i mir, taj rizik mora biti stvaran, a ne zamišljen ili nelogičan.

Presude, čiji prikaz slijedi, ilustruju kako se ovi principi primjenjuju u praksi.

- ***Piermont protiv Francuske*** (predstavke br. 15773/89 i 15774/89) 20. mart 1995: **kontroverznoj političarki nije smio biti zabranjen ulazak u zemlju zbog mirnog izražavanja svojih stavova**

Podnositeljka predstavke je njemačka poslanica Evropskog parlamenta koja je bila u posjeti Francuskoj Polineziji tokom izborne kampanje. Učestvovala je u demonstracijama tokom kojih je osudila nastavak francuskog prisustva u Pacifiku i testiranje nuklearnog oružja koje je Francuska vršila u regionu. Kao rezultat toga, naloženo joj je da napusti Francusku Polineziju. Zatim je otputovala u Novu Kaledoniju, u kojoj je takođe bila u jeku predizborna kampanja. Po dolasku joj je izdata zabrana ulaska u zemlju zato što bi njeno prisustvo predstavljalo neposrednu opasnost po javni red i mir (40 aktivista je najavilo protest protiv njenog boravka u zemlji). Ona je onda podnijela predstavku Evropskom sudu za ljudska prava, tvdeći da su zabrane ulaska u Francusku Polineziju i Novu Kaledoniju prekršile njeno pravo na slobodu izražavanja.

Što se tiče protjerivanja iz Francuske Polinezije, Sud je smatrao da, iako je politička klima u zemlji bila nesumnjivo osjetljiva, to samo po sebi ne može opravdati protjerivanje. Napominjući važnost slobode izražavanja, Sud je naveo da izražavanje različitih stavova i ideja u politici mora biti omogućeno. On je istakao da je sloboda izražavanja naročito važna za političare. Sud je naglasio da je podnositeljka predstavke održala govor tokom mirnih, zakonitih demonstracija, da u svom govoru nije pozivala na nasilje, do kojeg nakon demonstracija nije ni došlo, i da nije bilo dokaza o nemirima izazvanim njenim govorom. Osim toga, govor podnositeljke predstavke je predstavljao podršku anti-nuklearnoj kampanji i zahtjevima za nezavisnošću nekoliko lokalnih političkih partija i bio je oigledan doprinos demokratskoj raspravi.

Što se tiče zabrane ulaska podnositeljke predstavke u Novu Kaledoniju, Sud je konstatovao da su u toj zemlji političke tenzije bile veće nego u Francuskoj Polineziji. Međutim, iako je njen dolazak

propraćen i demonstracijama protiv nje, to samo po sebi nije smjelo biti opravdanje za zabranu ulaska u zemlju. Sud je stoga zaključio da su protjerivanje podnositeljke predstavke iz Francuske Polinezije, kao i zabrana ulaska u Novu Kaledoniju prekršili njeno pravo na slobodu izražavanja.

- **Gerard Adams i Tony Benn protiv Ujedinjenog Kraljevstva** (predstavke br. 28979/95 i 30343/96) 13. januar 1997: odluka o ulasku u zemlju – političaru je mogao biti zabranjen ulaz kada je postojala stvarna i trajna prijetnja od terorizma

Podnosilac predstavke, irski političar i predsjednik političke stranke *Sinn Féin*, je dobio poziv od drugog podnosioca predstavke, koji je bio poslanik britanskog parlamenta iz opozicione stranke, da posjeti Ujedinjeno Kraljevstvo kako bi razgovarao sa poslanicima i novinarima. Irski političar je bio poslanik od 1983. do 1992. godine i bio je u posjetama Ujedinjenom Kraljevstvu više puta na sastancima i konferencijama. Međutim, ovog puta mu je zabranjen ulazak u zemlju. Kao razlog za zabranu je navedena njegova umiješanost u terorizam, kao i rizik da bi njegove eventualne izjave mogle dovesti do novih terorističkih radnji. On je podnio predstavku Evropskoj komisiji za ljudska prava (jedan od organa koji su prethodili sadašnjem Sudu za ljudska prava).

Komisija je konstatovala da je razlog za zabranu ulaska bio taj da bi prvi podnosilac predstavke „mogao dati izjavu koja bi možda dovela do pokretanja terorizma“. Komisija je dalje konstatovala da prvi podnosilac predstavke nije porekao da je bio povezan sa IRA (teroristička grupa u Sjevernoj Irskoj). Ona je istakla značaj prava na slobodu izražavanja, koje ne bi trebalo olako ograničavati. Međutim, Komisija je takođe istakla da su teroristi iz Sjeverne Irske počinili terorističke radnje u Ujedinjenom Kraljevstvu i da je, u vrijeme kada je zabrana izdata, postojala realna i trajna prijetnja od novog nasilja. Komisija je konstatovala i da je zabrana ukinuta nakon što je IRA najavila prekid vatre i da je stoga zabrana ulaska u zemlju bila neophodna u svrhu sprječavanja terorizma, pa da nije prekršila pravo na slobodu izražavanja.

- **Women on Waves i drugi protiv Portugalije** (predstavka br. 31276/05) 3. februar 2009: aktivistima za ženska prava nije smio biti zabranjen ulazak u zemlju bez dokaza da su planirali da počine nezakonite radnje

Slučaj se ticao tri udruženja koja su se zalagala za reproduktivna prava. Udruženje „Žene na talasima“ (*Women on Waves*) iz Holandije je dobilo poziv druga dva udruženja, sa sjedištem u Portugaliji, da posjeti njihovu zemlju i sprovede kampanju. „Žene na talasima“ su iznajmili brod i otplovili do Portugalije, planirajući da održe niz sastanaka na brodu, da bi raspravljali o temama prevencije polno prenosivih bolesti, planiranja porodice i dekriminalizacije abortusa. Međutim, brodu je zabranjen ulazak u portugalske vode, a njegov ulazak je blokirao ratni brod, iz razloga što je udruženje navodno imalo za cilj da obezbjedi pristup procedurama abortusa i lijekovima koji su bili zabranjeni u Portugaliji.

Evropski sud je konstatovao legitimne ciljeve kojima su težile portugalske vlasti, odnosno sprječavanju nereda i zaštiti zdravlja, ali je naglasio da su pluralizam, tolerancija i široka shvatanja ideja koje mogu da uvrijede, šokiraju ili uznemire preduslovi za postojanje „demokratskog društva“. Sud je takođe istakao da sloboda izražavanja uključuje i izbor oblika u kojem će biti izrečene ideje, bez nerazumnog miješanja vlasti, posebno u slučaju simboličkih protestnih aktivnosti. Sud je takođe istakao da portugalske vlasti moraju da poštuju pravo aktivistkinja da protestuju i iznose svoje mišljenje, i naglasio: „sloboda izražavanja je najvrijednija upravo kada predstavlja ideje koje

vrijeđaju, šokiraju i dovode u pitanje ustaljeni poredak“. Sud je konstatovao da udruženje koje je podnijelo predstavku nije nezakonito ušlo na privatni posjed ili javno vlasništvo, i da nije bilo ozbiljnih dokaza da je namjera bila da namjerno krši portugalske zakone o abortusu. Što se tiče tvrdnje da je udruženje zaista na brodu imalo lijekove koji su zabranjeni u Portugaliji, njih je jednostavno bilo moguće zaplijeniti, i nije bilo nikakve potrebe da se pošalje ratni brod i zabrani ulazak u zemlju, pa su radnje koje je preduzela portugalska vlada prekršile pravo na slobodu izražavanja.

- **Cox protiv Turske** (predstavka br. 2933/03) 20. maj 2010: **zabrana novog ulaska u zemlju akademskoj građanki zbog kontroverznih izjava o pitanjima Kurda i Jermena prekršila je pravo na slobodu izražavanja**

Podnositeljka predstavke je državljanka SAD, koja je bila predavač na univerzitetu u Turskoj tokom 1980-ih, i koja je protjerana iz zemlje zbog izjava o pitanjima Kurda i Jermena. Ona se vratila u zemlju nekoliko godina nakon toga ali joj je zabranjen ulazak, ovog puta jer je dijelila letke u znak protesta protiv filma koji je smatrala uvrjedljivim za hrišćane. Kada je posljednji put otputovala u Tursku, 1996. godine, trajno joj je zabranjen ulazak u zemlju. U sudskim postupcima koji su uslijedili, Ministarstvo unutrašnjih poslova je kao razlog zabrane navelo njene izjave o asimilaciji Kurda i Jermena od strane Turaka – da su Turci protjerali Jermene iz zemlje i počinili genocid. To je predstavljalo rizik za državnu bezbjednost. Turski sudovi su potvrdili ovo obrazloženje.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je protjerivanjem prekršeno pravo podnositeljke predstavke na slobodu izražavanja. Sud je istakao da, iako pravo stranca da uđe ili ostane u nekoj zemlji nije kao takvo garantovano Konvencijom, imigraciona kontrola se mora vršiti u skladu sa poštovanjem ljudskih prava, uključujući i pravo na slobodu izražavanja. Sud je konstatovao da nikada nije bilo sugestija da je podnositeljka predstavke počinila krivično djelo jer je iznijela kontroveržno mišljenje o kurdskim i jermenskim pitanjima i da protiv nje nije pokrenut nijedan krivični postupak. Sud je takođe konstatovao da je mišljenje koje je iznijela podnositeljka predstavke bilo povezano sa temama koje su bile predmet burne međunarodne rasprave. Iako mišljenje podnositeljke predstavke može biti uvrjedljivo za neke u Turskoj, demokratsko društvo zahtijeva toleranciju kontroverznih izjava. Štaviše, Sud je primjetio da nije bilo dokaza o stvarnoj šteti po državnu bezbjednost Turske koja je nastala kao rezultat izjava podnositeljke predstavke. Stoga se moglo zaključiti da je protjerivanje imalo za cilj isključivo da uguši širenje ideja podnositeljke predstavke, a to predstavlja kršenje njenog prava na slobodu izražavanja.

- **Petropavlovskis protiv Letonije** (predstavka br. 44230/06), 13. januar 2015: **uskraćivanjem državljanstva nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja**

Ovaj slučaj se odnosio na zagovornika prava stanovnika Letonije koji govore ruskim jezikom da se obrazuju na tom jeziku i za očuvanje škola koje finansira država u kojima je ruski jezik jedini koji se koristi u nastavi. On je tražio letonsko državljanstvo, ali je njegov zahtjev odbijen otprilike u isto vrijeme kada je sprovodio opsežnu medijsku kampanju. Žalio se Evropskom sudu za ljudska prava da mu je uskraćivanjem državljanstva prekršeno pravo na slobodu izražavanja.

Sud je utvrdio da nije prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja. Sud se nije složio sa tim da je cilj uskraćivanja državljanstva bio da ga učutka: istakao je da je podnositelj predstavke nastavio da vodi kampanju i govori javno preko nacionalnih medija. Sud je takođe konstatovao da je ostao

politički aktivan na drugim pitanjima od javnog interesa, i da je postao asistent članu Evropskog parlamenta. Dalje, Sud je konstatovao da podnosilac predstavke nije nikada novčano kažnjen zbog izražavanja svog mišljenja ili učestvovanja u demonstracijama. Osim toga, Sud je konstatovao da Konvencija ne štiti „pravo“ na sticanje određenog državljanstva i da u letonskim zakonima nema osnova koji bi mu pružio takvo pravo. Na kraju, Sud je smatrao i da je sasvim legitimno da je postupak dobijanja državljanstva mogao podrazumijevati i dokazivanje određenog nivoa lojalnosti državi.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative, u saradnji sa HRA

British Embassy
Podgorica

Bilteni se objavljuju u okviru projekta “Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori” koji finansiraju Britanska ambasada u Podgorici.
